

ВІДГУК
офіційного опонента
про дисертаційну роботу
Бліхар Мирослави Петрівни

**“ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ”,**

подану в спеціалізовану вчену раду К 35.051.26
Львівського національного університету імені Івана Франка
на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук
за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології

Одним з основних факторів, які спонукають людину до певних видів діяльності, виступають цінності. Це пов'язано з тим, що саме вони визначають смисложиттєві вектори розвитку, закладають духовно-орієнтаційний фундамент суспільного буття. Саме цінності в сучасних умовах є визначальним чинником, який здатний не тільки інтегрувати суспільство, але й впливати на глобалізаційні виклики, які стоять перед людством. Кардинальні зміни, які відбулися і відбуваються в сучасному українському суспільстві, поставили на порядок денний проблему духовності, а відтак духовних цінностей, які є невіддільними від духовного поступу. У Концепції духовного розвитку України наголошується на важливості й першочерговості саме духовної основи суспільного життя, бо саме духовний вимір стане пріоритетним у виборі моделі розвитку українського суспільства.

Особливо актуальною є проблема формування та розвитку духовної сфери студентської молоді, яка є активним соціальним актором, рушієм і каталізатором соціальних змін. Для студентства як специфічної соціокультурної групи притаманною є своя ієрархія цінностей, відмінна від інших соціальних і демографічних груп суспільства, які пов'язані, насамперед, зі становленням у різних сферах життєдіяльності. Важливим для молодих людей є їхнє утвердження в професійній сфері, створення власної сім'ї, налагодження дружніх контактів, завоювання авторитету у всіх сферах їхньої діяльності.

Загальна канцелярія
Львівського національного університету імені Івана Франка
Відомий № 381
24. 04 2019

У зв'язку з цим звернення автора дисертації до аналізу особливостей формування та розвитку духовних цінностей студентської молоді в сучасному українському суспільстві є цілком виправданим. Змістовний матеріал дисертаційної роботи, висновки до неї, наукова новизна й об'ємна емпірична база дослідження дають змогу говорити про обґрунтованість і достовірність наукових положень дисертації, а також про наукову новизну одержаних М. П. Бліхар результатів. Працюючи над обраною темою, дисертантка проаналізувала значний обсяг наукових публікацій соціологів минулого і сучасності, зарубіжних і вітчизняних авторів, про що свідчить не тільки матеріал двох перших розділів, а й список використаних джерел (230 найменувань).

Проаналізувавши роботу, стверджуємо, що мета дисертації, зазначена як соціологічна концептуалізація феномену духовних цінностей студентської молоді в умовах сучасного українського соціуму, досягнута, відповідно поставлені завдання успішно реалізовані.

У першому розділі дослідження – «Теоретико-методологічні засади дослідження цінностей» – дисертантка здійснює аналіз теоретичних підходів до розуміння цінностей з позиції філософського (с. 26-30), психологічного (с. 30-38), культурологічного (с. 38-40), педагогічного, економічного (с. 40) та політологічного (с. 41) осмислення. Автором також проведено аналіз концептуальних підходів до інтерпретації цінностей у соціології (с. 42-67). У межах розділу обґрунтовано й теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження, що дало змогу автору розглядати студентство як специфічну соціальну групу сучасного українського суспільства (с. 68) та цінності як складну структуровану систему, що сприяє розумінню природи людини та її дій у соціокультурному середовищі (с. 68).

У підрозділі 1.3 «Цінності в структуралістській перспективі» Бліхар М. П. сформулювала авторське розуміння цінності як складної структурованої системи, складовою якої є система духовних цінностей, якими керуються люди у своїх повсякденних практиках в ситуації соціальних змін (с. 69).

У другому розділі дисертації увагу зосереджено на розгляді духовних цінностей як об'єкта соціологічного аналізу. Зокрема здійснено аналіз категорії духовності як соціального феномену (с. 86) та цінності (с. 87) з позиції філософського, психологічного та педагогічного підходів. У підрозділі 2.1 дисертанткою здійснено систематизацію дефініцій «духовні цінності», що дало змогу визначити її сутнісні ознаки (с. 88-89). Заслуговує уваги проведена класифікація духовних цінностей за критеріальними ознаками (с. 90), що дозволило виділити п'ять вимірів їхнього змісту. Здійснюючи аналіз духовно-ціннісного виміру духовних цінностей та сучасного українського студентства, на основі аналізу теоретичних розвідок і власних емпіричних досліджень, Бліхар М. П. виділяє структурні елементи духовних цінностей та розглядає їх як систему, яка складається з принципів, норм, переконань, ідей, що спонукають людину до самовдосконалення, активної світоглядно-діяльнісної активності, спрямованої на творення власної життєвої позиції на засадах культурно-цивілізаційного поступу людства (с. 100).

Матеріали третього розділу стосуються особливостей формування та розвитку духовних цінностей студентської молоді в сучасному українському суспільстві на прикладі вищих навчальних закладів м. Львова. Зокрема здійснено опис, аналіз та інтерпретацію даних, отриманих автором у результаті проведення низки емпіричних досліджень щодо ціннісних пріоритетів студентства. Заслугою цього розділу є класифікація сенсоутворювальних чинників студентства за допомогою факторного та ціннісних параметрів на основі кластерного аналізів. Заслуговує на увагу й виокремлення дисертанткою типів особистості щодо зацікавленості проблемами духовності, а саме: «духовно-активного», «потенційно-духовного» та «духовно-пасивного».

Не викликає заперечень й практичне значення одержаних дисертантом результатів, які можуть бути використані як теоретико-методологічне підґрунтя для подальших досліджень у сфері соціологічного пояснення питань духовності та духовних цінностей студентства.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження були представлені автором на міжнародних та всеукраїнських конференціях,

форумах, II Конгресі Соціологічної Асоціації України, круглих столах, а також викладені у 35 публікаціях, із них 9 статей – у збірниках, які входять до переліку наукових видань, що затверджені МОН України як фахові з соціології, 2 статті – у закордонних періодичних виданнях, 5 статей – в інших виданнях та 19 тез доповідей – у збірниках конференцій, форумів, конгресів.

Зміст автореферату ідентичний змісту основних положень дисертаційної роботи. У жодному разі не заперечуючи наукового значення доробку дисертанта, все ж не можна не звернути увагу на існування в роботі певних суперечливих моментів і окремих недоліків:

1. У підрозділі 1.1. “Цінності: визначення, основний зміст та класифікація в соціогуманітарних науках” значна увага відводиться розумінню цінностей з позиції філософського та психологічного аналізу (с. 26-38). Натомість культурологічний, політологічний, економічний та педагогічний підходи проаналізовані доволі поверхнево (с. 38-41). З огляду на те, що об’єктом дослідження є духовні цінності сучасної студентської молоді, варто було б більш детально охарактеризувати педагогічний підхід у тлумаченні категорії «цінності». До прикладу, розглянути ноологічну педагогічну аксіологію, в контексті якої окреслено культурно-освітній імператив нашого часу «від людини розумної – до людини духовної».

2. У підрозділі 3.1. “Ціннісні пріоритети студентської молоді: досвід емпіричного дослідження” дисертантка наводить дані результатів власного емпіричного дослідження цінностей студентської молоді класичного, технічного та теологічного університетів, які засвідчують певні відмінності ціннісних преференцій залежно від профілю закладу. Тому, на нашу думку, робота тільки б виграла, якби дисертантка спробувала пояснити причини цих відмінностей, а не тільки констатувати їх (с. 134, 135, 137, 138, 141, 142). Такий аналіз сприятиме більш повній характеристиці особливостей ціннісних пріоритетів студентства.

3. У підрозділі 3.2 «Духовні цінності в ціннісній системі та у світоглядних орієнтаціях студентства». здійснюючи типологію респондентів щодо зацікавленості проблемами духовності, дисертантка зазначає, що

найбільше духовно-активних та найменше духовно-пасивних студентів є в університеті теологічного спрямування. Серед студентів класичного та технічного університетів переважають студенти, які відносять себе до духовно-потенційного типу особистості (с. 178). На наш погляд, варто було б з'ясувати, що є причиною такого явища. Можливо тут є вплив спрямованості навчального закладу, організація виховного процесу та інваріантні й варіативні складові навчальних планів спеціальностей.

Висловлені зауваження не заперечують загалом позитивну оцінку дисертаційної роботи М. П. Бліхар. На нашу думку, ця робота є самостійним, завершеним дослідженням актуальної проблеми сучасного українського суспільства, що полягає у відсутності чітко окреслених теоретичних та емпіричних підходів в аналізі та вивченні духовних цінностей у вітчизняній соціологічній науці та практиці, з одного боку, та зростаючим значенням їх в освітній сфері та в особистісній структурі сучасного студентства в умовах трансформаційного процесу. Положення дисертаційного дослідження розширюють наукові уявлення про особливості цих процесів та будуть сприяти розвитку таких галузей знання, як: «Соціологія молоді», «Соціологія освіти», «Соціологія духовності», «Соціологія цінностей».

Висновки дисертації можуть бути використані науковцями в науково-дослідній роботі для подальших досліджень зазначеної проблематики; органами державного управління та громадським сектором для розробки державних та освітніх програм, концепцій, спрямованих на розвиток духовності молоді, в тому числі студентської. Вагоме практичне значення матимуть напрацювання дисертантки для планування й організації виховної роботи у навчальних закладах різного рівня акредитації, а також для викладачів та кураторів-наставників для створення спецкурсів, спрямованих на розвиток духовності студентів.

Враховуючи позитивні моменти дослідження, самостійність його проведення, наукову значущість, актуальність розкритих проблем, новизну одержаних результатів, належну апробацію і зважаючи на те, що дослідження відповідає вимогам пункту 9, 11 та 12 "Порядку присудження наукових

ступенів»”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, зі змінами внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів №656 України від 19 серпня 2015 року і наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року, які висуваються до кандидатських дисертацій, вважаємо, що дисертація Бліхар Мирослави Петрівни “Духовні цінності студентської молоді в сучасному суспільстві” є вагомим внеском у теорію і практику сучасної соціології, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології.

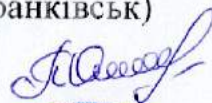
Офіційний опонент:

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ)

Національної академії внутрішніх справ



О. І. Пташник-Середюк

Підпис О. І. Пташник-Середюк

засвідчую

15 квітня 2019 року



Декан факультету

Ю. В. Терещенко